

Waterkwaliteit bezien vanuit de sportvisserij

Als een vis in het water

Een goede waterkwaliteit is een belangrijke randvoorwaarde voor een goede visstand en daarmee ook voor de sportvisserij. Een kritische beschouwing over waterkwaliteit, Kaderrichtlijn Water, vissen en sportvisserij.

DOOR JAAP QUAK & ROLAND VAN AALDEREN

Mede door de lobby van de sterk groeiende, georganiseerde sportvisserij, werd in 1970 de Wet Verontreiniging Oppervlaktewateren (Wvo) versneld ingesteld. De Wvo leidde tot een omvangrijk pakket maatregelen op het gebied van riolering, zuivering, vergunningen en handhaving. Niet dat daarmee nu direct alles was opgelost, want in de periode 1970-1990 waren de problemen nog steeds zeer ernstig. Wel verschoof het vraagstuk van de waterkwaliteit naar het meer sluipende probleem van de eutrofiëring. En hoewel een weerbarstig dossier, is ook op dat gebied de laatste decennia veel bereikt. De waterkwaliteit lijkt in vergelijking met de vorige eeuw aanzienlijk verbeterd. Vissterfte komt nog maar incidenteel voor. Toch staat de huidige visstand nog ver af van de wens en de missie van de sportvisserij: natuurlijk vissen, vissen natuurlijk. Zoals steeds meer visstandonderzoeken aantonen, manifesteert zich nu vooral een biologisch kwaliteitsprobleem. Een goede waterkwaliteit is meer dan voldoende zuurstof en geen of weinig verontreinigingen. Water met een goede kwaliteit voor vissen, wordt gestuurd door natuurlijke fysisch-chemische en biologische processen. De dynamische interactie land-water (en regionaal zoet-zout) is hiervoor essentieel. Deze dynamiek is de natuurlijke hartslag van watersystemen en bepaalt voor vissen de mogelijkheden voor voortplanting, groei, productie en overleving.

Veranderend karakter

De Nederlandse wateren waren ooit buitengewoon visrijk, dankzij hun ligging in een voedselrijke Delta van grote rivieren, land-water- en zoet-zoutovergangen, vloedvlaktes en meren met een natuurlijk waterpeil. Een eldorado voor vissen (en vissers). In de 20ste eeuw werd het water meer en meer aan banden gelegd door industrialisatie, economische ontwikkeling, voedselproductie en de behoefte aan veiligheid. Het karakter van de Nederlandse oppervlaktewateren ver-

anderde hierdoor diepgaand. Riviernormalisaties, Deltawerken, kunstwerken, een op de landbouw toegesneden peilbeheer en ruilverkavelingen hebben natuurlijke processen lamgelegd. De dynamiek, met natuurlijk fluctuerende waterpeilen en land-waterovergangen, verdween. Sluipend en verborgen onder de zichtbare problemen van de waterverontreiniging, werden daarmee ook de processen geminimaliseerd die van nature zorgen voor een goede en gezonde visstand. De visstand in termen van soorten-

rijkdom, populatieopbouw en productie zit anno 2013 gevangen tussen grotendeels het ontbreken van natuurlijke processen en de afname van nutriënten door waterkwaliteitsmaatregelen. Armoede voor en aan vissen dreigt. Ook voor sportvissers niet bepaald een lonkend perspectief.

Kaderrichtlijn

De sportvisserij was aanvankelijk behoorlijk enthousiast over de Kaderrichtlijn water. Vissen vormen een herkenbaar onderdeel van de KRW-doelen, de beoordeling en de maatregelen. Waterkwaliteit, ook voor vissen, werd geïntegreerd in een geïntegreerd kader voor beleid, plannen en uitvoering. Ruim tien jaar later, worstelt Sportvisserij Nederland met de KRW. Niet met de

intenties, maar wel met de manier waarop een deel van waterbeherend Nederland de afgelopen periode nogal dogmatisch, technocratisch en - wat betreft vissen - met onvoldoende historische en ecologische kennis met de KRW is omgegaan.

Positief is zeker de grotere aandacht voor vis, zoals de aanleg van migratievoorzieningen, de voortgaande inzet op de verbetering van de waterkwaliteit en het overleg hierover met stakeholders zoals de sportvisserij. Maar het alom tegenwoordige streefbeeld 'helder, plantrijk water' is te dominant en te dogmatisch aanwezig in de waterbeheerplannen en -maatregelen. Veel (sterk veranderde) Nederlandse wateren hebben nooit aan dat beeld voldaan. Veel kunstmatige gecreëerde wateren zijn niet 'helder en plantrijk' aangelegd. Bij waterbeheerders is ook een ecologisch beeld ontstaan dat een goede waterkwaliteit synoniem is met een lage visbiomassa. Terwijl juist vanuit een historisch-ecologisch perspectief natuurlijke processen in

Nederlandse wateren hebben bijgedragen aan een hoge visbiomassa. Het KRW-denken gaat onvoldoende uit van deze processen, en geeft er zich te weinig rekenschap van wat het ecologisch betekent als deze mogelijk onomkeerbaar aan banden zijn gelegd. Hoge ecologische doelen, afgeleid van een natuurlijke referentie, zijn dan niet realistisch. Binnen de KRW zijn bijna alle wateren aangewezen als sterk veranderd of kunstmatig. De omvangrijke hydromorfologische ingrepen zijn gedefinieerd als onomkeerbaar. Dit betekent dat ook de voor vissen relevante natuurlijke processen onomkeerbaar zijn stilgelegd. Het kan dan ook niet anders dan voor deze wateren eveneens doelstellingen en maatregelen af te leiden die overeenstemmen met het sterk veranderde of kunstmatige karakter. In de praktijk worden deze doelen en maatregelen echter nogal eens overgoten, met een ecologisch sausje. Het heeft echter geen zin ecologie hierin leidend te laten zijn. Simpel, omdat ecologie voor de waterkwaliteit in die situaties niet leidend kan zijn. Een benadering vanuit het waterbeheer, waarin voor de nagestreefde waterkwaliteit gebruik en beleving het vertrekpunt zijn, is hier veel meer op zijn plaats.

Meer oog voor gebruik en beleving

Ook als sportvisserij moeten we accepteren dat natuurlijke processen in veel sterk veranderde wateren niet of nauwelijks meer kunnen worden hersteld. Al zullen we ons daarvoor waar mogelijk wel blijven inzetten. Wij streven ernaar onze ambities op dit onderwerp in de in 2013 lopende KRW-gebiedsprocessen in te brengen. Voor alle sportvissers is het gebruik en beleven van water en waternatuur een belangrijke randvoorwaarde. Vanuit een niet-realistisch KRW-denken over waterkwaliteit, wordt de sportvisserij echter steeds meer geconfronteerd met beperkingen in gebruik en het eigen visserijbeheer. Voor wateren met een hoge ecologische waarde zijn eventuele beper-

kingen, mits onderbouwd, geen probleem. Maar voor sterk veranderde en kunstmatige wateren, vinden we dat gebruik en beleving een veel grotere rol zouden moeten spelen bij het waterkwaliteitsbeheer en het vaststellen van KRW-doelen en -maatregelen. Zo komt er meer ruimte voor waternatuur met maatschappelijke waardering en draagvlak. Dit bevordert ook de door de KRW in artikel 14 voorgeschreven maatschappelijke participatie. Ook voor en door het legioen sportvissers. Gestuurd door de KRW ontwikkelen veel waterbeheerders beleid ten aanzien van vis en visserij. Op zich prima, maar hier en daar raken de verhoudingen zoek. Verschillende waterschappen halen de Keur uit de kast om bijvoorbeeld een uitzetting van een paar karpers in een leuk viswater in het stedelijk gebied aan banden te leggen. Dit vinden wij de omgekeerde wereld. Als door allerlei toegekende functies en de kunstmatige inrichting er nauwelijks ruimte is voor natuurlijke processen, is er geen grond om de sportvisserij te beperken. De sportvisserij claimt daarom ruimte om zo nodig de visstand af te stemmen op het gebruik, bijvoorbeeld door een verantwoorde uitzetting. Dit speelt vooral op de kleinere maar veel beviste wateren, zoals stadswateren en kanalen. En waar lokaal toch problemen zijn, bijvoorbeeld door intensief gebruik, het achterlaten van afval of ongewenste uitzettingen, zal de sportvisserij haar verantwoordelijkheid niet uit de weg gaan en meewerken aan oplossingen.

Tot slot

De sportvisserij heeft van oudsher een grote betrokkenheid bij de visstand en de waterkwaliteit. De sportvisserij is in het verleden ernstig beperkt door de slechte waterkwaliteit. Gelukkig is er op dat gebied veel verbeterd. De huidige focus van de sportvisserij ligt daarom nu op een structurele verbetering van de biologische kwaliteit, door aanleg, herstel en bescherming van vishabitats, herstel van migratiemogelijkheden, dynamiek en zoet-zout overgangen. Morfologie, inrichting en onderhoud van wateren - ook ten dienste van vis en visser - dient echter nog een hele slag te maken. Niet uitlegbaar is daarom dat de sportvisserij in het licht van een verbeterde waterkwaliteit door KRW-dwaalsporen de dupe dreigt te worden van forse beperkingen. Niet alleen schiet de onderbouwing daarvoor ernstig tekort, het doet ook geen recht aan de strijd die ook de sportvisserij decennialang heeft gevoerd voor een goede waterkwaliteit. ~~~

Jaap Quak (clusterhoofd kennis en informatie) & Roland van Aalderen (projectleider advisering en begeleiding) zijn werkzaam bij Sportvisserij Nederland.

